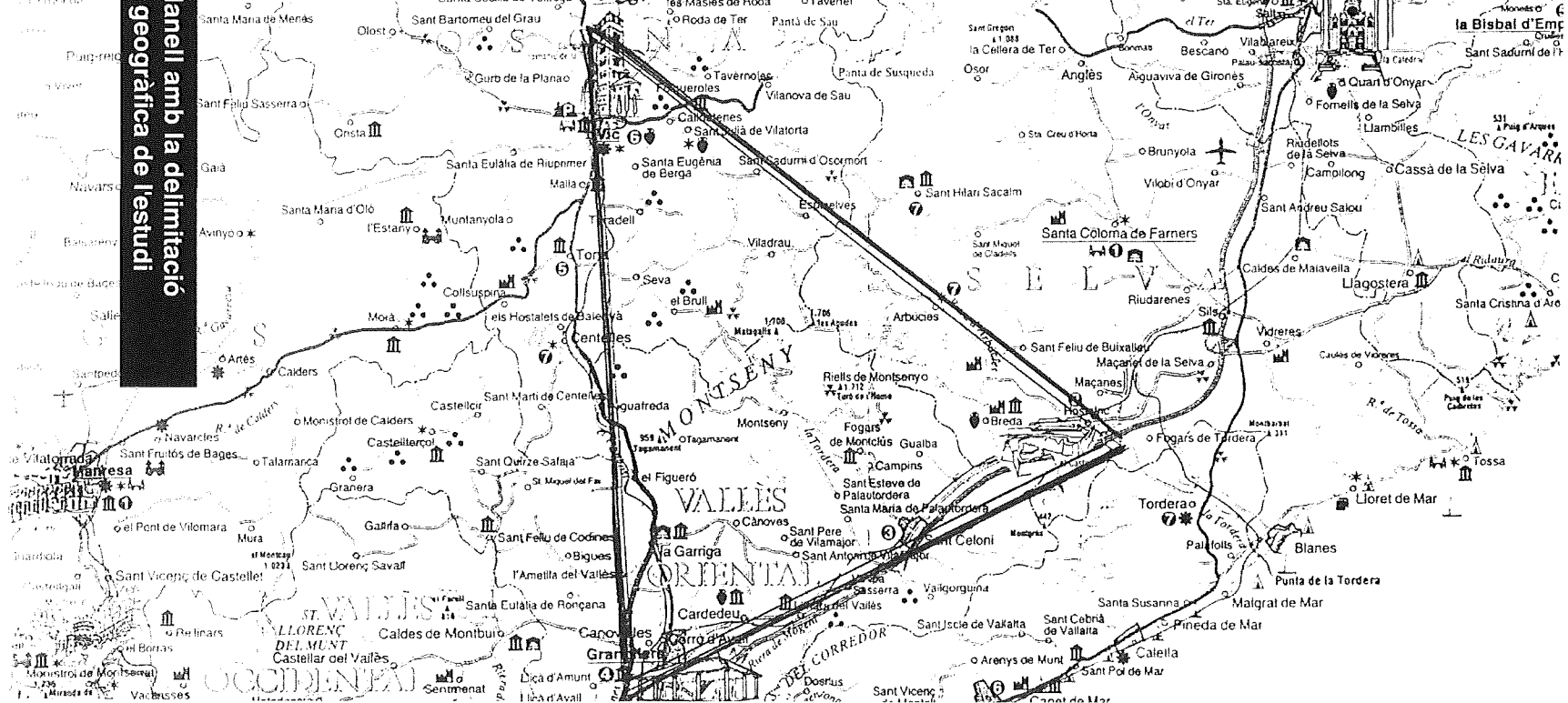

LA PINTURA
I ELS SEUS ARTISTES
AL MONTSENY

AGUSTÍ VULART I RIERA

anell amb la delimitació geogràfica de l'estudi

Cal entendre per pintura totes aquelles tècniques utilitzades al llarg del temps pels artistes, com els frescos, la pintura al tremp, els retaules, els gravats, els esgrafiats, els boixos, els dibuixos, els vitralls, les aquarel·les i els olis.

L'àmbit geogràfic de la investigació de la pintura al Montseny abraça l'àrea compresa a l'interior del perímetre delimitat per les següents poblacions (vegeu el planell):

Granollers, la Garriga, Tona, Vic, Folgueroles, Espinelves, Arbúcies, Hostalric, Sant Celoni i Llinars.

Les èpoques estudiades són les que van des del s. IX fins a l'actualitat, agrupades en els períodes següents:

Frontal de l'altar de Sant Vicenç d'Espinelves (segle XII).

Detall del retaule de Joan Gascó a Sant Pere de Vilamajor (segle XVI).

- s. ix: Preromànic: Únicament es troben els frescos de Sant Pere Desplà i els descoberts últimament a la capella del castell de Montsoriu.

- del s. x al XIII: Romànic: Destaquen les obres realitzades a Sant Vicenç d'Espinelves, Sant Sadurní d'Osormort, Sant Vicenç de Malla, Sant Vicenç de Gualba, Sant Cebrià de la Mora, Sant Martí del Brull i un fris a la Catedral de Vic.

- del s. XIV al XVI: Gòtic: D'aquest període ressalten tres grans artistes: Lluís Borrassà, Bernat Martorell i Jaume Huguet, sent les seves obres realitzades en aquests indrets les següents:

- Lluís Borrassà: El retaule de Santa Clara de Vic, el de Sant Esteve de Palautordera i els de Sant Miquel i Sant Sebastià de Seva.

- Bernat Martorell: Els retaules de Sant Jordi i Sant Miquel de Sant Esteve de Palautordera.

- Jaume Huguet: El retaule de Sant Martí de Pertegàs a Sant Celoni.

En el s. XIV, els mestres Francesc Serra II i Ramon Destorrens van fer els retaules de Sant Muç de Cànoves i Sant Vicenç de Sant Celoni, respectivament.

Durant el s. XV es realitzaren els retaules de Sant Esteve de Granollers, dels Vergós, Pere Alemany i Francesc Mestres, i els d'Arbúcies -Sant Quirze i Santa Julita- i els dos de la Garriga -Sant Esteve de la Doma i Santa Maria del Camí-, fets per Rafael Guardia.

També en el s. XV va destacar l'obra del mestre de Fenollosa, amb el seu retaule de la Verge de Centelles.

Del s. XVI és l'admirable retaule de Joan Gascó fet per a Sant Pere de Vilamajor, on es representen Santa Magdalena, Sant Apoloni, Sant Marçal i Sant Sebastià. També és d'aquesta època el retaule de Sant Llop de Figaró, de mestre no identificat però probablement del taller dels Vegós.

A l'època corresponent als s. XVII i XVIII es realitzaren molts retaules d'estil barroc i renaixentista, que van presidir els altars de moltes esglésies i ermites, moltes de les quals foren destruïdes durant les etapes bèl·liques per les quals va passar el país. Queda el testimoni de la comarca del Vallès Oriental, gràcies al llibre *Del Mogent al Pla de la Calma*, d'Antoni Gallardo, realitzat abans de 1936. De totes formes cal remarcar tres obres magnífiques que són:

Esgrafiat de l'església de Sant Celoni.

- Els frescos realitzats a la gran sala del Castellnou de Llinars, d'autors desconeguts, però d'una riquesa de temes sorprenents; hi són representades les virtuts teològals i cardinals, els mesos de l'any, els signes del zodíac, les quatre estacions i els set planetes amb els seus signes astrològics. Encara no s'havien descobert dos planetes! Neptú (1846) i Plutó (1930).

- Els esgrafiats de l'església de Sant Celoni, que cobreixen tota la façana principal, i d'algunes cases de Sant Julià de Vilatorrada i Sant Sadurní d'Osormort.

- La pintura d'Antonio Viladomat a l'església corresponent a l'antiga parroquia de Breda.

Restava per investigar aquests dos segles per la banda de les comarques d'Osona i la Selva, i espero completar-los mitjançant l'arxiu de l'inventari d'esglésies fet per Gavin.

Durant el s. XIX i la primera meitat del s. XX, els artistes es dediquen principalment a representar fets històrics i a reproduir paisatges, impregnats del naturalisme imperant en els corrents pictòrics de l'època i abandonant les obres clàssiques decoratives d'esglésies i palaus.

Els artistes que destaquen en aquesta època són:

- Francesc Parcerisas, amb el seu gravat "El Gorg Negre de Gualba"

- Lluís Rigalt, amb les obres "El Camí de Sant Hilari a les Agudes" i "La Regió de Centelles"

- Joaquim Gabanyes, amb "Paisatge del Vallès"

- Marià Pi de la Serra, amb "Visió del Montseny des de Sant Segimon"

"El camí de Sant Hilari a les Agudes", de Lluís Rigalt.

- Joan Baixas, amb "Paisatges del Montseny"
- Josep Obiols, amb escenes de cases i boscos de Viladrau
- Josep Ma Sert, amb les seves pintures de l'interior de la catedral de Vic
- Josep Aragay, amb el fresc "Vacances", que es pot veure a Breda.

Voldria deixar constància de l'hospitalitat que van trobar Joaquim Mir, Modest Urgell i Santiago Rusiñol durant les seves estances a Gualba i Arbúcies, respectivament, i que quedaren reflectides en algunes de les seves teles realitzades per aquests indrets.

Durant aquest període hi ha hagut dibuixants que han il·lustrat llibres sobre el Montseny en general o sobre algun tema en concret. Així tenim en Llorenç Brunet, que va fer els retrats d'alguns personatges característics de diferents llocs del Montseny i també va il·lustrar el llibre d'en Vergés sobre Gualba i altres poblacions d'aquestes contrades.

Capmany i Lluís Almerich van dibuixar "Els Castells de Catalunya", i Lluís Monreal i Riquer van escriure la història i l'heràldica dels castells catalans.

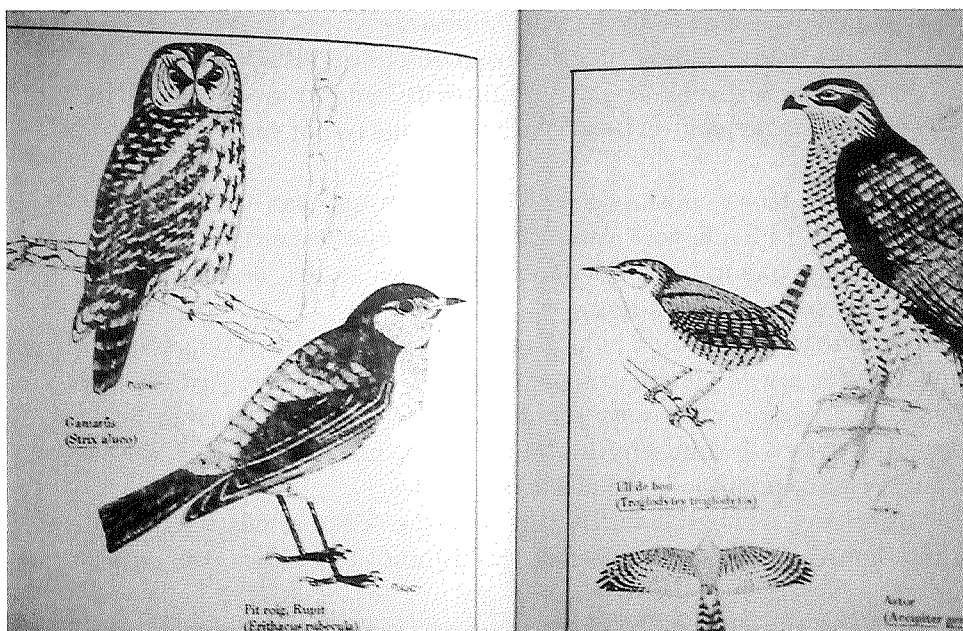
La segona meitat del s. XX es caracteritza per la incorporació a la pintura en el massís del Montseny d'artistes tan importants com Miró, que va estar pintant durant un mes per al taller de "La Claca", a Sant Esteve de Palautordera, els vestuaris de l'obra d'Alfred Jarry "Mori el Merma", que es va estrenar al teatre Liceo de Barcelona. En Tàpies treballa regularment en el seu taller a Campins, i més d'una obra porta un títol relacionat amb el Montseny.

En l'àmbit de pintura més clàssica hi ha una sèrie d'artistes que han plasmat diferents paisatges del Montseny; són Lluís M. Güell, Joan Abelló, Estrada Vilarrasa, Miquel Masabeu, Josep Lluís Arimany, Lluís Roure, Mercè Junoy, Perejaume i Capmany, utilitzant principalment les tècniques de pintura a l'oli i l'aquarel·la.

El dibuix, la xilografia i el gravat han constituït en aquests últims decennis una important aportació a la divulgació de guies, flora, fauna, esglésies, ermites, castells, masies, costums, llegendes i l'obra poètica sobre aquesta àrea geogràfica, i així tenim Llorenç Estivill, Carles Puche, Manuel Peña, Agustí Masvidal, V.Castells, Ricart Anson i Josep Fossas, els quals han il·lustrat un bon nombre de llibres específics dels temes descrits.

Existeix una extensa sèrie de dibuixos que il·lustren els goigs, els ex-libris i els exvots, fets per artistes anònims, però d'una riquesa il·lustrativa digna del millor artista.

Un tipus de pintura molt popular i artesanal, però que requereix una tècnica, és la dels rellotges de sol, que es troben tant a les masies com en edificis notables: ajuntaments, palaus, etc. Són molts els rellotges que es poden veure

Il·lustracions d'ocells per Carles Puche.

dintre de l'àmbit del Montseny, alguns dels quals tenen missatges com el d'una casa de Mosqueroles que diu: "Tu sense Déu i jo sense sol, no som res".

Prosseguint en el camp de la pintura, voldria destacar dos tipus aplicats a materials molt diferents:

- Els que s'obtenen sobre vitralls, i aquí hi ha tot un inventari de les esglésies existents en aquest àmbit estudiat, d'un caràcter evidentment religiós, amb representacions de sants, escenes de la seva vida i de l'Antic i el Nou Testament. L'artista que més ha treballat aquesta tècnica és en Fornells Pla, sent la Garriga la seu de la seva fundació.

- Per altra banda tenim tots els que es fan sobre ceràmica, des de les majòliques, com la de la Mare de Déu del Remei de Santa Maria de Palautordera i la de Santa Maria de la Gleva, a la Plana de Vic, a les ceràmiques que s'han col·locat a moltes poblacions, com rètols de denominació de places i carrers, alguns dels quals amb precioses il·lustracions: flora del Montseny a les de Sant Celoni o paisatges del Montseny a les de Sant Antoni de Vilamajor.

Per últim, voldria recordar la influència del món de les bruixes en les creences populars. Hi ha dibuixos i gravats sobre aquest tema representant des de balls lúdics de les bruixes al voltant del bruixot fins a l'exterminació de les bruixes mitjançant la força... Segons la creença popular, per a la defensa con-

tra les bruixes calia pintar de color blau les finestres o les escales o la porta de la casa, o les golfes, color que feia allunyar-les i actuava de protecció.

Avui dia es troben cases pairals i masies amb alguns d'aquests elements pintats de blau. Concretament, jo n'he vist i fotografiat a Sant Pere de Vilamajor, Olzinelles, Viladrau i Santa Maria de Palautordera.

Tot aquest mosaic de pintures descrites de forma resumida és part de l'inventari de l'estudi que estic realitzant a través de les principals fonts d'informació següents:

- Museu d'Art Romànic de Catalunya, Museu Diocesà de Barcelona, Museu d'Art Modern de Barcelona.

- Fundació Miró i Fundació Tàpies.

- Museus de Vic, Granollers, Arbúcies, la Garriga i Cardedeu.

- Visita a esglésies, palaus, cases pairals, masies i pobles en general.

- Bibliografia general:

Catalunya Romànica: dirigida per A. Pladevall

Pintura Gòtica Catalana: Gudiol-Alcolea

El paisatge a Catalunya: Fontbona-Manent

Castells de Catalunya: Monreal-Riquer

Costumari Català: Amades

Monografies del Montseny: Publicacions de l'Associació d'Amics del Montseny

La pintura catalana: Ainaud de Lasarte

- Bibliografia concreta sobre guies, pobles, masies, esglésies, flora, fauna, llegendes, etc., tant de llibres de vell com de publicacions actuals, oficials i privades.

- Visites a exposicions de pintors i artistes l'obra dels quals té relació amb el Montseny.

El camí a la investigació és ampli i queda molt per fer: tot el que és del s. IX, la profundització dels s. XVII i XVIII i la contínua aportació de les novetats creatives dels artistes actuals, ja constitueix un repte de cara al futur.

Per últim i tal com vaig presentar aquest tema a les "III Jornades d'Estudiosos del Montseny", amb l'actual material que dispo (més de 1.000 fitxes), es poden fer diferents itineraris pel Montseny il·lustrant amb diapositives cada poble, església, castell, masia, llegenda, etc., amb la pintura específica existent de cada lloc, realitzant d'aquesta forma una xarxa de recorreguts amb una nova visió: la pintura i els seus artistes al Montseny.